

Jurij Hauptmanič, Apologus carminicus de horrenda contagione Pettoviensi.

Ant. Sovrè, Ljubljana.

Med nešteti nesrečami, ki jih je doživel Ptuj v teku svoje več ko dvatisočletne zgodovine, je spomina vredna tudi črna smrt — kuga, ki je v kratkih presledkih večkrat razsajala po mestu v drugi polovici 17. stoletja. Višek je dosegla poletji 1680. V tistem času je bil na Hajdini za župnika Jurij Hauptmanič¹⁾, ki si je s svojim slovstvenim delom zaslužil ime humanista. Mož je bil torej osebno priča žalostnim dogodkom tistih dni pa mu je njihova grozotnost potisnila pero v róko, da je v spretnih latinskih heksametrih živó in realistično opisal divjanje strašne bolezni. Njegov apologus carminicus de horrenda contagione Pettoviensi je bil osnova Meškovi Črni smrti. Vsa stvar živó spominja na klasični Thukydidov opis kuge v Athenah v začetku peloponeške vojské (431—404). Tudi Thukydidés, čigar sijajni popis je sploh, rekel bi, matica vsem kasnejšim, bolj ali manj znanim prikazom kuge v raznih časih in deželah, je bolezen sam opazoval, dà, sam prebôlel. Prevod Hauptmaničevega popisa — mož zasluži, da bi kdo njegovo delo kot humanista izčrpno obdelal — se glasi v slovenskem prevodu takole:

Tam, kjer v širokem se toku preлива vélika Drava,
tik mimo Ptuja zidov in polja namaka sosedna,
Drava, prelepi ponos domače nam štajerske zemlje,
kužni je démon zvihrál in smrt v tisočeri podobi.
Najsi peres bi sto, naj sto bi premagal jezikov,
šè ne bilo bi dovolj, da narisal le senco bi zlega.
Vsi so dohodi zaprti, zaprti mostovi, cesté so,
v mestu promet je zavrt, ustavljeno delo je v hiši.
Trdi stražarji povsod, ki z mrkim pogledom in kopjem
branijo vnanjim dostop: nihčè ne sme bliže do meje,
kdor ne pokaže prehodnega lista s podpisom gosposke.
Dà, še razpotja celo zagrajena so s prečniki, križi,
budni čuvaji ob njih. Kjer straž ni postaviti moči,
ogelj popalil je kraj, upepélil predmestna poslopja.
Koliko stoka in solz! Kako zdihovalo je ljudstvo!
»Vdani smo Kristu zaman,« plačo, »zaman nam je vera,
krstna nas voda zaman oblila je z milostjo božjo,
če v posvečeni zemlji ni dano nam več počiváti.«
Toda to kazen kesnó, ta bič smo sami si pleli,
z grešnim življenjem, bi dél, voljnó nakopáli si kugo,
vse preslepo igrajoč se z usodo. — A najsi z orožjem

¹⁾ Prim SBL I, 297 z življenjepisom in navedbo dosedanjih prevodov Hauptmaničevega Apologa.

Argus pred vrati bedí, naj birič grozí s korobačem,
brani na shode: ta skrb za blaginjo nikogar ne straši.
Shaja se vse in pijè, vse pase ob polnih se mizah,
vživa usodne dobrote in kliče si — smrt na gostijo,
prav kot se muhe lové, če nastaviš sladko jim vabo.
Mnoge je sredi gostí, preneke s kozarcem ob ustih
črna zadavila kuga: ené so prísadni tvori,
druge odprta uljésa iztrgala hrupni zabavi.
Kaj se našló je mrtvih, gnijočih po polju in šumah!
Gnoj se ostuden cedil je iz trupel in sokrveca smradna,
ker ni grobarjev bilo, da bi sproti zagrébali padle.
Saj še zdravniki samí, Eskulápa krdelo vračívno,
v strahu osupli medlé in silo odbijajo s silo.
Vse je zaman: razložka tu ni v starosti ne v spolu.
Drobno dojenče posega po mrtve matere prsih,
s suhimi usteci išče željnó po grudih usahlih,
kliče mater mrtvó, žalobno jokaje, in toži,
mesto hranilnega mleka pa pijejo usta le strup mu.
Žena — kako naj povem? — umiraje oklepa možá se,
revež okužen je sam, — pa moli, ko ugaša v rokàh ji,
sili nobeni ne dá odtrgati s hladnih se usten.
Mož spet, enako ljubeč, trpko obtožuje usodo,
dahne poslednji poljub umrli na usta — premine:
iste usode ukaz ju združil v enaki je smrti,
vredna, da eden ju grob zagrnil bi z eno odevo.
Toda dovolj, Vsevišnji! Občutili tvojo smo jezo:
O, prizanesi, Gospod, zdaj mestu, odloži, predobri,
končno morivni svoj srp, z nešteti krvjó orošéni!
Čisti duhovi, še vi — vam skrb je za nas izročena —
čujte našo prošnjó, pomagájte, varuhi zvesti,
pa poženíte pomor prav daleč, o daleč iz mesta!
Zložil tako ta oris in zapisal Jurij je Hauptmann.